

EURÓPAI PARLAMENT

2004

2009

Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottság

26.4.2006

MUNKADOKUMENTUM

az emberkereskedelem megelőzésére és ellenőrzésére vonatkozó jövőbeli európai uniós stratégiáról

Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottság

Előadó: Edit Bauer

Bevezetés

Az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztériuma által kiadott, emberkereskedelemről szóló 2005-ös jelentés szerint körülbelül 600–800 000 férfit, nőt és gyermeket csempésznek át nemzetközi határokon minden évben. Nagyjából 80%-uk nő vagy lány, illetve 50%-uk kiskorú. A transznacionális áldozatok többségét üzletszerű szexuális kizsákmányolás céljából csempészik át. Más becslések még magasabb számokat mondanak – az ENSZ évi 1 millió áldozatról, az ILO (Nemzetközi Munkaügyi Szervezet) több mint 1,2 millió emberkereskedelem áldozatául esett gyermekről beszél. Az ENSZ szerint az emberkereskedelem a szervezett bűnözés harmadik legnagyobb pénzforgója a fegyverek és a kábítószer után.¹ Ugyanakkor az emberkereskedelemről szóló 2005-ös jelentés kitér az emberek munkavégzési célú rabszolgasorsba kényszerítésének riasztó jelenségére is.

Az EU-ban kereskedelem áldozatául esett személyek száma 100 000 fölött van. (Ugyanakkor nagyon óvatosan kell kezelnünk ezeket a statisztikákat, mivel az emberkereskedelemre vonatkozóan nincsenek megbízható adatok.)

Fontos hangsúlyozni, hogy a legveszélyeztetettebbek a nők és gyerekek. „A gyerekek különösen veszélyeztetettek az emberkereskedelem szempontjából tapasztalatlanságuk, függőségük és a felnőttekbe, főleg a rokonokba és a hatalmi pozícióban lévő emberekbe vetett bizalmuk miatt, és kevesebb lehetőségük van a kizsákmányoltság helyzetéből való menekülésre.”²

Ez a jelentés az emberkereskedelem megelőzéséről, megszüntetéséről és megtorlásáról szóló ENSZ-jegyzőkönyv nemzetközileg elfogadott definícióján alapul. A 3. cikk szerint az „emberkereskedelem” jelentése: emberek toborzása, szállítása, elhurcolása, rejtegetése vagy átvétele erőszakkal, fenyegetéssel vagy egyéb kényszer alkalmazásával, vagy elrablással, megtévesztéssel, félrevezetéssel, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaéléssel, fizetség vagy juttatás nyújtásával vagy elfogadásával más személy feletti felügyeletet gyakorló személy által, kizsákmányolás céljából. A kizsákmányolás körébe tartozik mások prostitúciós kizsákmányolása vagy a szexuális kizsákmányolás egyéb formái, a kényszermunka vagy kényszerszolgáltatás, rabszolgaság vagy ahhoz hasonló gyakorlat, a szolgaság vagy a szervek kivétele.

Az IOM (Nemzetközi Migrációs Szervezet) hangsúlyozza a gyermekkereskedelem vagy a családokkal való kereskedelem más formáinak – például koldulás vagy bűncselekmények – növekvő gyakoriságát.³

Annak ellenére, hogy nagy erőfeszítéseket tettek e társadalmat romboló, különösen veszélyes bűncselekmény elleni harcot szolgáló intézkedések elfogadására és végrehajtására, a rabszolgaság e modern formája továbbra is egyre növekvő arányban van jelen Európában.⁴

Az emberkereskedelem összetett jelenség: egyrészt komoly bűncselekmény (szervezett vagy sem), amely összekapcsolódik a szexuális vagy munkavégzési kizsákmányolással; másrészt

¹ F. Frattini, 2005. augusztus 19.

² Resource book for Law Enforcement Officers on Good Practices in Combating Child Trafficking, IOM, Bécs, 2006

³ I. m.

⁴ A szervezett bűnözés helyzetéről szóló jelentés, 2005, CE, 2005. december

az alapvető emberi jogok súlyos megsértése.

Az Európai Unió alapjogi chartája 5. cikke (3) bekezdése kimondja: „Tilos emberi lényekkel kereskedni.”

Számos jogszabályi rendelkezés létezik, amelynek célja a az emberkereskedők elleni vádemelés súlyosbítása és az áldozatok megfelelő védelme:

- az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló kerethatározat (végrehajtási határidő: 2004. augusztus 1.)
- a gyermekek szexuális kihasználása és gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló kerethatározat (a végrehajtás határideje: 2006. január 20.)
- A harmadik országok emberkereskedelem áldozatává vált vagy az illegális bevándorlás megkönnyítésére irányuló cselekményektől érintett, a hatáskörrel rendelkező hatóságokkal együttműködő állampolgárai részére kiállított tartózkodási engedélyről szóló irányelv (a végrehajtás határideje: 2006. június 6.)

1. Általános elvek

- Noha az emberekkel való kereskedelem általában „borzasztó” bűnnek minősül¹, a nemzetközi egyezmények, különösen az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépéséről szóló egyezménye valamint az irányelvek ratifikálása és végrehajtása nem kielégítő és lassan halad.
- Mivel az emberkereskedelem döntő része nemzetközi jellegű, meg kell erősíteni a nemzetközi együttműködést a nyomozás, információcsere, az áldozatok azonosítása, a bűnüldözés és az újrabeilleszkedés terén. Ezen együttműködésben az Europolnak, az Eurojustnak, az Európai Határrendészeti Ügynökségnek (Frontex) és a Rendőrfőnöki Munkacsoportnak fontosabb szerepet kell játszania.
- A nemzetközi dokumentumok hangsúlyozzák az emberi jogi megközelítést, az áldozatok védelmére való koncentrációt. Mivel az emberi jogokkal való visszaélés súlyossága nem mindig jelentkezik a büntetőeljárásban, kételyek merülhetnek fel – különösen munkavégzési célú kizsákmányolás esetében –, hogy amennyiben az emberkereskedelmet elsősorban emberi jogokkal való visszaélésnek tekintik, a vád kevésbé súlyos.²
- Az emberkereskedelem definíciója világosan különbséget tesz az emberkereskedelem és a csempészet között. Néhány szakértő megtevesztőnek tartja a különbségtételt; az igazi jelentőség gyakran csak a végén válik világossá. „Amit a csempészetéről és a kereskedelemről tudunk, azt sugallja, helyesebb lenne folytatólagossággént tekinteni rájuk, hiszen számos szempontból egymásba olvadnak”.³ Ebben az összefüggésben az áldozat egyértelmű azonosításának fontos szerepe van, mivel ez lehetővé teszi az emberkereskedelem és a csempészet közötti különbségtételt. A tapasztalat azt mutatja, a rendőri szervek – amiatt, hogy nem tesznek különbséget a két fogalom között – úgy bánnak az emberkereskedelm áldozataival, mintha csempésztett személyek lennének.

¹ Az emberkereskedelem, különösen a nőkkel és gyermekekkel való kereskedelem elleni küzdelemről, a megelőzésről, védelemről és büntetésről szóló magas szintű konferencia, Bécs, 2006. március

² Gabal, I. Potírání obchodu s lidmi v ČR a možnosti optimalizace bezpečnostní politiky státu. 2006, Praha

³ Kelly, L. A Critical reflection in research... In: Data and research on Human Trafficking: A global survey, 2005, IOM

- Az emberkereskedelem mind kínálati, mind keresleti értelmet hordoz magában. A kínálati oldalra különösen a szegénység, a nemi megkülönböztetés, az iskolázatlanság és a korrupció sorolható.

Bizonyos szakértők szerint a kereskedelem fő mozgatóereje a kereslet. A piaci kereslet – különösen a szexuális szolgáltatásokért fizetőké – komoly nyereséget jelent az emberkereskedők számára, ezzel fokozva az emberkereskedelem növekedését. Az amerikai külügyminisztérium jelentése¹ hangsúlyozza, hogy ahol virágzik a prostitúció, ott van a melegágya annak a környezetnek is, amely az emberkereskedelmet táplálja. Más tanulmányok hangsúlyozzák az emberkereskedelem útján szerzett dolgozók munkavégzési kizsákmányolása iránti nagyfokú toleranciát mint a szolgáltatások vagy áruk olcsóbbá tételének társadalmilag elfogadott módját.² Úgy tűnik, hogy anélkül, hogy az emberkereskedelem áldozatai által nyújtott szolgáltatások iránti keresletre vonatkozó közvélemény toleranciája és ellentmondásossága megváltozna, aligha érhetünk el jelentős javulást az emberkereskedelem elleni küzdelemben.

Noha a kereslettel kapcsolatosan nincsen átfogó tudásunk és adataink, úgy tűnik, hogy főleg a tehetetlenség és talán a politikai akarat hiánya jellemző arra vonatkozóan, hogy a kereslet megszüntetése és a megoldás felé vezető határozott lépés módját megtaláljuk. Néhány jelentés a kereslet csökkentésével kapcsolatos döntéshozatali eljárás terén tapasztalható nagyfokú korrupcióról is beszámol.³

2. Megelőzés

A média kulcsszerepet játszik a megelőzésben, főleg a közvélemény emberkereskedelemmel kapcsolatos érzékenységénél fogva. Ugyanakkor az emberkereskedelmi esetek bemutatásakor életbevágóan fontos, hogy a média védje az áldozatok személyes adatait, ne lehetetlenítse el visszatérésüket a társadalomba.

A megelőzés fontos célja, hogy segítsen felszámolni az emberkereskedelemhez vezető okokat a származási országban.

Ebben az összefüggésben fontos az alábbiak szem előtt tartása:

- a **származási országban** a szegénység ellen folytatott küzdelem, a legális bevándorlás lehetőségeiről való tájékoztatás,
- a **célországban** a kereslet csökkentése, a közvélemény toleranciájának csökkentése, a munkaerőpiac megnyitása a legális bevándorlók előtt, a munkaerőpiac ellenőrzésének fokozása. A legnagyobb probléma e téren a kényszerprostitúció. Kérdés, hogy az eszköz, amellyel az Európa Tanács az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezményének 19. cikke számol⁴, elég hatékony lesz-e a kereslet jelentős csökkentéséhez.

¹ Trafficking in Persons Report, June 2005, US State Department

² Gabal, I. i. m..

³ Gabal, I. i. m.

⁴ „Minden félnek meg kell fontolnia olyan jogalkotási és egyéb eszközök elfogadását, amelyek szükségesek a kizsákmányolás tárgyát képező szolgáltatások igénybevételének a belső jogszabályok szerinti bűncselekményként való meghatározásához... , amennyiben az igénybevevőnek tudomása van róla, hogy a szolgáltatást nyújtó személy emberkereskedelem áldozata.”

A konzulátusok tájékoztatása és tevékenységük felülvizsgálata, illetve a határellenőrzés szintén az e téren fennálló legnagyobb problémák egyike. Bizonyos tapasztalatok azt mutatják, hogy megfelelő képzést kell nyújtani a konzulátusok és a határellenőrzés alkalmazottai számára.

3. Büntetőeljárás

Minden eszközt arra kell irányítani, hogy az emberkereskedelmet a szervezett bűnözés „alacsony kockázat – magas jutalom” típusú vállalkozásából „magas kockázat – alacsony jutalom” típusúvá kell változtatni.¹

3.1. Azonosítás

Az áldozatok gyors azonosítása döntő fontosságú az emberkereskedelem elleni küzdelemben. A Nemzetközi Migrációs Szervezet hangsúlyozza, hogy jelenleg az egyik legaggasztóbb jelenség az emberkereskedelem áldozatául esett gyermekek azonosításának hiánya.

3.2. Büntetőeljárás

A bűnüldözés fokozása, az emberkereskedők és közvetítők bűnösnek nyilvánítása döntő fontosságú az emberkereskedelem elleni harcban. Ide kell tartoznia a büntetőeljárás felülvizsgálatának lehetőségének is.

A munkaellenőrzés fokozásának szükségessége elkerülhetetlennek tűnik, beleértve a munkavégzési célú kizsákmányolás és az illegális munkavégzés büntetését. A nemzeti munkaellenőrzési hálózat megteremtése, amely összehangolja a munkavégzési célú kizsákmányolás büntetését, e bűncselekmények megszüntetését eredményezheti.

Az emberkereskedelmi ügyek hatékony kivizsgálása és büntetőeljárása biztosításának érdekében hasznosnak látszik különleges felszereléssel ellátott, speciális képzésben részesült egységek kialakítása a nemzeti rendőrség és az államügyészeti hivatal keretében.²

4. Az áldozatok védelme

Általános igény mutatkozik az emberkereskedelem áldozatává vált személyek részére kiállított tartózkodási engedélyről szóló 2004/81/EK irányelv átültetésének felgyorsítására.³

Ez az áldozatok fizikai, pszichológiai és társadalmi rehabilitációját jelenti, így lakhatás, orvosi kezelés, munkaerőpiaci hozzáférés és az anyanyelvükön történő tanácsadás, oktatás és képzés biztosítását. Az áldozatok számára kártérítést kellene adni.⁴

Az emberkereskedelem áldozatainak védelmében fontos alkalmazni a nemi esélyegyenlőség elvét és a gyermekközpontú megközelítést.

¹ Az EU terve az emberkereskedelem elleni küzdelmet és az emberkereskedelem megelőzését szolgáló legjobb gyakorlatok, szabványok és eljárások vonatkozásában. Tanácsi tájékoztatás, HL, 2005.12.9.

² Reference guide for Anti-Trafficking Legislative Review, OSCE, ODIHR, Bécs, 2001.

³ F. Frattini, i. m.

⁴ A.M. Costa: Combating Trafficking in Human beings, Bécs, 2006

A célszágokban az áldozatok védelmének alapvető formája a különböző nyelveken elérhető segélyhívó telefonvonalak létrehozása.

Az emberkereskedelem áldozatai számára szolgáltatásokat nyújtó nem kormányzati szervezeteket fenntarthatóságuk érdekében kormánytámogatásban kell részesíteni.

Az emberkereskedelem elleni küzdelem valóban következetes politikát igényel mind nemzeti, mind nemzetközi szinten. Ehhez elengedhetetlen a közintézmények és a nem kormányzati szervezetek szorosabb együttműködése. Ezenfelül elkerülhetetlen egy nemzeti szintű koordinátor kijelölése és a nemzetközi szervezetekkel való együttműködés biztosítása.